

PAPER

FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNI TARJIMA QILISH STRATEGIYALARI (T. Dreiserning Amerika fojiasi asari asosida)

Soliyeva Maftuna Umirzoq qizi^{1,*} and E.T.Tursunnazarova²

¹O‘zDTU, “Tarjimonlik” fakulteti, Qiyosiy tilshunoslik, lingvistik tarjimashunoslik yo‘nalishi 23/27-guruh magistranti and ²Ilmiy rahbar, Tarjimashunoslik fakulteti, Ingliz tili amaliy tarjimasida kafedrasida dotsenti

*soliyeva@gmail.com

Abstract

Frazeologik birliklar tildagi boy ifodaviy vositalardan biri bo‘lib, ularning tarjimasida lingvistik va madaniy jihatdan muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada T. Dreiserning Amerika fojiasi asaridagi frazeologik birliklarning tarjima jarayoni tahlil qilinadi. Frazeologizmlarning tarjima strategiyalari – ekvivalentlik, so‘zma-so‘z tarjima, adaptatsiya, tavsifiy tarjima va tushirib qoldirish kabi usullar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari frazeologik birliklarni samarali tarjima qilish tamoyillarini yoritib, tarjimonlar uchun muhim xulosalar beradi.

Key words: frazeologik birliklar, tarjima strategiyalari, T. Dreiser, Amerika fojiasi, adabiy tarjima.

Kirish

Frazeologik birliklar (FB) tilning ajralmas qismi bo‘lib, ular tildagi tasviriylik va emotsional ta‘sirni kuchaytiradi. Biroq, ularning tarjimasida ko‘plab muammolarni keltirib chiqaradi, chunki FBning ma‘nosi ularni tashkil etuvchi so‘zlarning alohida ma‘nolaridan kelib chiqmaydi. T. Dreiserning Amerika fojiasi romanida ko‘plab frazeologizmlar uchraydi, ular asarning badiiy jihatdan ta‘sirchanligini oshiradi. Ushbu maqola asarda uchraydigan frazeologik birliklarning tarjima usullari va ularning samaradorligini tahlil qilishga bag‘ishlangan.

Frazeologik birliklarning tarjima jarayonidagi muammolar

Frazeologik birliklarni tarjima qilishda quyidagi muammolar yuzaga keladi:

1. To‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalentning mavjud emasligi – Ba‘zi frazeologizmlar boshqa tilda bevosita muqobilga ega bo‘lmaydi.
2. Madaniy tafovutlar – Frazeologizmlar ko‘pincha muayyan xalqning tarixiy yoki madaniy kontekstiga bog‘liq bo‘ladi.
3. Uslubiy o‘ziga xosliklar – Adabiy asarlardagi FBlar

muallifning uslubini aks ettirib, tarjimada saqlanishi lozim.

4. Ko‘p ma‘nolilik va kontekstga bog‘liqlik – Frazeologik birliklarning ma‘nosi kontekstga qarab o‘zgarishi mumkin.

Frazeologik birliklarni tarjima qilish strategiyalari

Frazeologik birliklarni samarali tarjima qilish uchun turli strategiyalar qo‘llaniladi:

1. Ekvivalentlik

Bu usulda FB uchun ma‘nosi va funksiyasi jihatidan mos keluvchi ekvivalent topiladi.

Misol:

To be in hot water → “Muammoga duch kelmoq” (o‘zbekcha)

To spill the beans → “Sirni oshkor qilish” (o‘zbekcha)

2. So‘zma-so‘z tarjima (kalka usuli)

FB so‘zma-so‘z tarjima qilinadi, lekin ba‘zan bunday tarjima tabiiy eshitilmaydi.

Misol:

To kill two birds with one stone → “Bir o‘q bilan ikki quyonni urish”

3. Adaptatsiya

FB tarjima qilinayotganda madaniy jihatdan yaqin ekvivalent topiladi.

Misol:

A penny for your thoughts → “Nima o‘ylayotganingni ayt”
(o‘zbekcha, erkin tarjima)

4. Tavsifiy tarjima

Agar FBning ekvivalenti bo‘lmasa, uning ma‘nosi izohlanadi.

Misol:

To bite the bullet → “Qiyin vaziyatga bardosh berish”

5. Tushirib qoldirish

Ba‘zan FBni tarjima qilmaslik yoki uni soddalashtirish mumkin, lekin bu usul ehtiyotkorlik bilan qo‘llanilishi lozim.

Tahlil: Amerika fojiasi romanidagi frazeologik birliklar

T. Dreiser romanida uchraydigan ba‘zi frazeologik birliklarning tarjima usullari quyidagicha:

1. FB: “To pull the wool over someone’s eyes”

Ma‘no: Birovni aldash yoki haqiqiy vaziyatni yashirish.

Tarjima strategiyalari:

Ekvivalentlik: “Ko‘ziga parda tortmoq”

Tavsifiy tarjima: “Aldash yoki haqiqatni yashirish”

2. FB: “To hit the nail on the head”

Ma‘no: Muammoning aniq sababini aytish.

Tarjima strategiyalari:

Ekvivalentlik: “Maqsadga to‘g‘ri urmoq”

Adaptatsiya: “Xatoliksiz aytmoq”

3. FB: “To break the ice”

Ma‘no: Notanish yoki rasmiy vaziyatda muloqotni osonlashtirish.

Tarjima strategiyalari:

Ekvivalentlik: “Muzni sindirish”

Tavsifiy tarjima: “Suhbatni iliq boshlash”

Xulosa

Frazeologik birliklarni tarjima qilish jarayoni tarjimonning mahorati, til bilimi va madaniy tafovutlarni tushunishiga bog‘liq. Amerika fojiasi romanida uchraydigan FBlarni tarjima qilishda ekvivalentlik, adaptatsiya va tavsifiy tarjima eng samarali usullar ekani kuzatildi.

Adabiyotlar

1. Baker, M. (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge.
2. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall.
3. Vinay, J.-P., Darbelnet, J. (1995). Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. John Benjamins.
4. Dreiser, T. (1925). An American Tragedy. Boni Liveright.